

בס"ד. שיחת* ש"פ וישלח, ט"ז כסלו, ה'תשכ"ט**.

א. המברך¹ את איש הישראלי, הרי הוא מובטח מהקב"ה (כפי שנאמר בתורה שבכתב² ונפסק להלכה בתורה שבע"פ³) אשר הקב"ה הוא בעצמו⁴

אור"ח סוסר"א. ומה שאדה"ז מסיף שם: "שהוא מזרע אברהם שנא' בו" — הוא לבאר, דכפשוטו, "ואברכה מברכיך" (וכפי' הרמב"ן ועוד) קאי על אברהם (ולא על עם ישראל), משא"כ "מברכיך ברוך" שבהמשך ל"יעבודך עמים גוי", דקאי על בני".

(4) וי"ל דזהו החילוק בין ב' הכתובים: בתולדות שם: "מברכיך ברוך" — (אפשר גם) ע"י אחרים (ע"ד מחז"ל בבר"ר פל"ט, יב). יתרה מזו בלך לך שם: "ואברכה מברכיך". ועפ"ז יובן זה שבנוגע לבנ"י (בברכות וסוטה שם) מובא הכתוב ד"ואברכה מברכיך", אבל בנוגע לגוי (ירושלמי שם) — הכתוב ד"מברכיך ברוך"*** (אבל קשה מתוס' סד"ה ואברכה — חולין מט, א).

(*) ולהעיר שבירושלמי שם מדובר אודות ברכתו של גוי: "אם ברכך גוי ענה אחריו אמן, שנאמר (עקב ז, יד) ברוך תהי' מכל העמים". וראה ד"ה ברוך תהי' מכל העמים תרכ"ט (שנאמר לפני מאה שנה (סה"מ תרכ"ט ס"ע תג)): "נמצא שמפורש שהברכה הוא מכל העמים דוקא, שהעמים יברכו את ישראל".

ואם הדברים אמורים בנוגע לברכתו של גוי, אף שלכאורה אינה פועלת מאומה למעלה — עאכ"כ בנוגע לברכתו של יהודי, שבדאי פועלת בו, ועד שכשם שאצל הקב"ה דיבורו חשיב מעשה (ב"ר פמ"ד, כב. ועוד), כן הוא גם אצל איש ישראל (מהנחה בלתי מוגה).

(**) וחילוק נוסף — שבכתוב שהובא בירושלמי בנוגע לגוי, נאמר תחילה: "אורריך ארור", ואילו בכתוב שהובא בברכות וסוטה בנוגע לבנ"י נאמר תחילה: "ואברכה מברכיך" (ראה גם לקוטי לוי"צ הערות לחז"ג ע' שעב). — מהנחה בלתי מוגה.

(*) שיחה זו (מלבד ס"י), הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה בלקו"ש בכ"מ, כמצויין להלן. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(**) בקשר עם י"ד כסלו תשכ"ט, שבו מלאו ארבעים שנה לחתונת כ"ק אדמו"ר שליט"א עם הרבנית חי' מושקא שתליט"א — י"ד כסלו תרפ"ט — הנה רבים מאנ"ש והתמימים שיחיו הביעו ברכותיהם לכ"ק אדמו"ר שליט"א והרבנית שתליט"א, ובה בשעה מסרו לכ"ק אדמו"ר שליט"א סכומים של ארבעים, וחלקם גם קיבלו על עצמם הוספה בלימוד התורה (ראה גם מכתב טו"ב כסלו שנה זו — אג"ק חכ"ו ע' מא ואילך).

בהתוועדות דש"פ וישלח, ט"ז כסלו, ברך כ"ק אדמו"ר שליט"א את כל המברכים, בהדגישו את הנחיצות לחזק ולאשר את הברכה ע"י שני הדברים, הן צדקה (מעשה) והן לימוד (נגלה וחסידות), כמבואר בפרטיות בהשיחה (בהתוועדות די"ט כסלו) (סל"ה ואילך — תו"מ חנ"ה ע' 53 ואילך), הוסיף כ"ק אדמו"ר שליט"א לבאר שהנהגה זו שייכת גם לנשי ובנות ישראל (שתליט"א). המו"ל.

(1) סעיפים א-ב — הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסו בהוספות ללקו"ש ח"ה ס"ע 426 ואילך — העתק ללה"ק ע"י אחד השומעים (נוסף על המהדורא שהוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א באידיש — לקו"ש שם ע' 422 ואילך). במהדורא זו ניתוספו איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנחה בלתי מוגה.

(2) לך לך יב, ג ("ואברכה מברכיך"). תולדות כז, כט ("מברכיך ברוך").

(3) ברכות נה, א. סוטה לח, ב. ירושלמי ברכות ספ"ח*. ועוד. וראה ג"כ שר"ע אדה"ז

יברך אותו, ובברכתו של הקב"ה — "תוספתו מרובה על העיקר" (כמובא במדרש⁵).

אעפ"כ, הרי זו חובה (וזכות) נעימה [וכמנהגם של ישראל, אשר מנהג ישראל תורה היא⁶] להודות ולברך את המברך, וע"ד "וכן למר", שיש בזה עוד ענין⁸, ובפרט שע"ז שמברכים באה תוספת בהברכה, [ונוסף על זה שבשעה שמברכים בדיבור הרי זה בא בגילוי⁹, והברכה פועלת גם על ה"ואברכה מברכיך" כפי שהוא מצד עצמו, כמשי"ת לקמן].

תודתי נתונה בזה וברכתי לכל המברכים (ובקשתי רבה למסור זה

6) ראה תוד"ה נפסל (מנחות כ, ב). ירושלמי פסחים פ"ד ה"א (לעיל ע' 199. וש"נ).

7) מגילה כז, סע"ב. וברש"י שם: "שמא הי' עת רצון". וי"ל דזה עצמו שבניי מברכים זא"ז גורם נח"ר למעלה, והוי "שמא" קרוב לודאי (ובזה יומתק מה דאיכפיד רב — דלא הוי שמא שקול).

8) שאמירת "וכן למר" וכיו"ב — מחדשת ומוסיפה על "ואברכה מברכיך" גרידא; ודוחק גדול לומר דהקפדת רב הייתה רק על "וכן" — היינו שתהא ברכה כברכתו דוקא.

9) עיין מאה שערים אמרי קודש ס"ט מאדה"ז (מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תסד. וש"נ): "מורי כו' אומרה בפה אף שלא יבינו כו' בכדי להמשיך כו' בזה העולם". וכמובן גם ממחז"ל בנוגע להיפך הברכה: "אל יפתח אדם פיו כו'" (ברכות יט, א). והחידוש דאדה"ז הוא — שאפילו בדבור ד"ת כן הוא. ובזה יובן מה שאמר ר' ישמעאל לגוי שבירכו "כבר מילתך אמורה" (ירושלמי ברכות שם) — דלכאורה, למה הוצרך לומר לו זאת, והרי כבר מילתי אמורה גם כשר"י לא יאמר לו זאת. ובפרט שהגוי מסתמא לא הבין למה נתכוון (במכ"ש מתלמידיו ששאלוהו "כמה דאמרת להדין כו'") — אלא רצה ר"י ע"י אמרתו זו — לפעול המשכת וגילוי הברכה. אלא שבנוגע לעכו"ם, הסתפק באמירת "כבר מילתך אמורה", מבלי לפרט הברכה, או לומר "וכן".

5) ב"ר פס"א, ד. ילקו"ש ח"ש רמז קט (ובדב"ר פ"א, יג* — בשינוי קצת**).

*) ושם, בפירוש הפסוק (דברים א, יא) "יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים": "ד"א למה ברכן בלשון תוספת, שתוספתו של הקב"ה יתירה מן העיקר וכו'".

ולהעיר שבין הדוגמאות שהובאו במדרשים הנ"ל בנוגע להעילוי שב"תוספתו של הקב"ה" — "כיצד, יצחק הי' עיקר לאברהם, ומה שהוסיף לו יותר מן העיקר, שנאמר (חיי שרה כה, א) ויוסף אברהם יוקח אשה וגו'. יוסף הי' עיקר לאמו, בנימין שהי' תוספת .. שנאמר (ויצא ל, כד) יוסף ה' לי בן אחר .. ובני בנימין בלע ובכר ואשבל וגו' (ויגש מו, כא), הרי יותר מיוסף" [וכן "עיקר שניו של איוב לא היו אלא ע' שנה, ניתוסף לו מאה וארבעים שנה, דכתיב (איוב מב, טז) ויחי איוב אחרי זאת מאה וארבעים שנה" (ב"ר שם)] — הובאה גם הדוגמא מחזקי, ש"עיקר מלכותו י"ד שנה, ומה שהוסיף לו הקב"ה יותר מן העיקר .. שנאמר (ישעי' לח, ה) הנני יוסיף עלי ימין חמש עשרה שנה".

וענין זה קשור במיוחד עם י"ט כסלו, כי, בנוגע לחזקי אמרו חז"ל (סנהדרין צד, א) ש"ביקש הקב"ה לעשות חזקי משיח", וכיון ש"ביקש הקב"ה", הרי בודאי נפעל כן ב"עלמין סתימין", וסוכ"ס יומשך ויתגלה גם ב"עלמין דאתגליין", שלכן יש דעה (שם צח, ב) שמש"ח "חזקי" שמו" (מהנחה בלתי מוגה).

** ראה לקמן הערה 18.

גם ל"את אשר איננו פה" (פ"ט) שליט"א — שתקויים בהם ברכתו של הקב"ה, ובתוספתו, שתוספתו מרובה על העיקר, לכאו"א, בכל המצטרך לו מנפש ועד בשר.

ב. בחסידות מבואר ההבדל בין ברכה ותפלה, שהברכה בכחה להמשיך רק מהשורש ומקור, משא"כ תפלה גורמת להתהוות רצון חדש, וכפי שאומרים "יהי רצון" — רצון וענין חדש שלא הי' נמצא בשורש ומקור.

הגבלה זו אמורה רק לגבי ברכתו של בשר ודם, משא"כ לגבי ברכתו של הקב"ה, מאחר והקב"ה אינו קשור ח"ו במדידות והגבלות שישנם בשורשו של הנברא המתברך, יש לברכתו של הקב"ה גם המעלה שיש בתפלה, ואף היא בכחה להביא ענין חדש הגבוה משרשו ומקורו של הנברא המתברך.

וזוהי גם המעלה שיש בברכת כהנים¹¹ (לא כמו בשאר הברכות). מאחר וברכת כהנים הרי היא מצוה, והכהנים המברכים עושים זאת בשליחותו של הקב"ה, ו"שלוחו של אדם [העליון]¹² כמותו"¹³, ובמילא, ע"י ברכתם נמשכת ברכתו של המשלח — ברכתו של הקב"ה¹⁴, שהיא נעלית מהשורש ומקור¹⁵, כמבואר בארוכה בכ"מ¹⁶.

ומזה מובן בהנוגע לעניננו:

מאחר, וכאמור לעיל, מנהגם של ישראל לברך את המברך "וכן למר", ומנהג ישראל תורה היא, ודבר הנעשה ע"פ ציווי התורה¹⁷ הרי זה

(16) ראה ד"ה הנ"ל תרכ"ט, ד"ה כה תברכו באוה"ת נשא (ע' ער ואילך) ותרכ"ו (סה"מ תרכ"ו ס"ע קל ואילך). ועוד.
(17) נוסף לכך שהנהגה זו היא מצד טבע נפשות בני", כמבואר בתניא אגה"ק (סי"ב)

המאמר שלאחריו שייך לחנוכה, ולאחרי שמח"ת (כי מאמרי חודש תשרי נדפסו בסוף סה"מ תרכ"ח, כפי שמצינו כמ"פ (ראה גם "פתח דבר" מכ"ק אדמו"ר שליט"א לטה"מ תרכ"ו, ובהערה 2 שם) שרבותינו נשיאינו היו מצרפים את מאמרי חודש תשרי לשנה הקודמת, ומאמרי השנה החדשה היו מתחילים ב'פ' בראשית), כך, שזהו מאמר ששייך לזמן זה, ובפרט ל"ט כסלו, שהרי מובא שם (ע' ב) הענין ד"פדה בשלום נפשי" (מהנחה בלתי מוגה).

(10) נצבים כט, יד.
(11) בענין זה נזכר גם העילוי ד"עד מהרה ירוץ דברו" (תהלים קמו, טו), כמבואר בדרושי חסידות (לקו"ת ס"פ קרח) בענין מקל שקד (מהנחה בלתי מוגה).
(12) ראה לקו"ת ויקרא א, ג.
(13) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ.
(14) קונטרס "חנוך לנער" ס"ע 48.
(15) משא"כ הברכה ד"ואברכה מברכיך" מצד עצמה, היא רק מבחי' השתל', כמבואר בד"ה אריב"ל תרכ"ט* (שנאמר לפני מאה שנה).

(* המאמר הראשון שבספר המאמרים תרכ"ט. — ולהעיר, שאף שלא נתפרש זמן אמירת המאמר, הרי זה בודאי לפני חנוכה (כי

בשליחותו של הקב"ה, נמצא, שע"י הברכה של המברך, נמשכת ברכתו של הקב"ה, ויה"ר — בהוספה ותוספתו מרובה על העיקר¹⁸, אשר זהו נעלה לגמרי מהעיקר, שורש ומקור.

והיות שיארך הזמן ביותר באם ישלח מכתב ברכה לכל אחד בנפרד, אביע תודתי וברכתי עתה ברבים¹⁹, במעמד של כמה וכמה עשירות מישראל²⁰, לכל אחד ואחת ולכולם יחד — אשר בשעה שזהו באופן ד"כולנו כאחד" אזי זה גופא כלי ל"ברכנו אבינו"²¹ — שלכל אחד

שמברך בשליחותו של הקב"ה. ומכיון שברכת האדם היא המעוררת את ברכתו של הקב"ה (ודבר המעורר ענין (סיבה ומסובב) יש לו יתרון בזה על הדבר הבא על ידו — המשך וככה תרל"ז סעיפים ט"טז — סה"מ תרל"ז ח"ב ס"ע תטז ואילך), נקראת היא בשם עיקר כביכול גם לגבי ברכתו של הקב"ה.

(19) ובפרט ביום השבת, ובאופן של התוועדות, שיש בה המעלה ד"גדולה לגימה שמקרכת" (ראה סנהדרין קג, סע"ב ואילך) — לא רק "לגימה" ברוחניות, אלא גם "לגימה" כפשוטה (מהנחה בלתי מוגה).

(20) עיין תניא אגה"ק סכ"ג — דמשמע שם דבכל מצוה איזו שתהי"ש מעלה כשנעשית במעמד עשרה מישראל כיון דאז שכינתא שרייא עליהו (אלא שבדבר דקדושה — תנאי הוא). וא"כ הוא — ה"ז חידוש גדול. ולא אשתמיטתי" להזכיר זה במק"א וכו'.

(21) תניא פרק לב. ובנוגע לענינינו — ברכת הקב"ה שלמעלה מהשתל", הרי ודאי שנוגע שם ה"כולנו כאחד", שהרי בבחינה זו היא תכלית האחדות (והפשטות).

ובזה יובן מה שמבואר בד"ה אריב"ל שם (ע' ו) שהמעלה דברכת (נשא ו, כז) "ואני אברכם" (על "ואברכה מברכך") הוא, כי "תיבת אני היינו אוא"ס עצומה", בחי' ברכת הקב"ה — דלכאורה, מהי שייכותו של ביאור זה למ"ש בגמרא (חולין מט, סע"א) "דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה דישראל"*

(* ובפרטיות יותר:

בגמרא שם (ובפרש"י): "ישמעאל כהנא מטייע כהני .. דתניא כה תברכו את בני ישראל, רבי ישמעאל אומר, למדנו ברכה

ש"ישראל בטבעם הם רחמנים וגומלי חסדים מפני היות נפשתייהם נמשכות ממדותיו ית' אשר החסד גובר בהן .. מדת החסד והרחמנות הוטבעה בנפשות כל בית ישראל מכבר מעת בריאותן והשתלשלותן ממדותיו ית'" (מהנחה בלתי מוגה).

(18) הדייק "על העיקר" (ב"ר שם) — ולא "מן העיקר" (דב"ר שם): מפשטות הלשון משמע שהתואר "עיקר", הוא שהוא עיקר גם לגבי התוספות. ולכאורה*, מכיון שהתוספות הוא מרובה מן העיקר, למה נקרא בשם עיקר גם לגבי התוספות המרובה ממנו (והול"ל: שרש, התחלה, או כיו"ב)? ולכן יש לפרש, שבה"עיקר" נכלל בהעלם גם התוספות, ופירוש "תוספתו מרובה מן העיקר" הוא שגם התוספות בא ונמשך מן העיקר (וע"ד המבואר במ"א (ראה תו"מ חמ"ו ריש ע' 90. וש"נ) בענין "יפה כח הבן מכח האב" (שבועות מח, סע"א. וש"נ), שגם כח הבן, כשהוא יפה וגדול מכח האב — נמשך הוא מכח האב). יתירה מזו "על העיקר", שהתוספות הוא נעלה מהעיקר, ואינו כלול בהעיקר גם בהעלם. ובכ"ז קוראו "עיקר" — אשיגרי' דלישני' ד"מן העיקר". ודוחק. וי"ל (ועיקר) דמה שגם בזה נקרא בשם "עיקר" הוא לפי שהוא המעורר ותנאי עיקרי שתבוא התוספות. וכמו בנדר"ד, שהמעורר ברכתו של הקב"ה הוא ברכת האדם,

(* בנוגע לשאלה זו, אמר כ"ק אדמו"ר שליט"א, שכיון שאף אחד אינו שואל אותה, הרי הוא מוכרח לשאול זאת בעצמו... ואין זה דבר חידוש, שהרי ישנו הלשון הידוע: "הוא מותיב לה והוא מפרק לה"... (מהנחה בלתי מוגה).

ואחת תושפע ברכתו של הקב"ה, ובתוספת מרובה על העיקר, בבני, חיי ומזוני רויחיי²².

* * *

ג. ביאור הצורך בברכת משה "יוסף ה' עליכם ככם אלף פעמים",
אע"פ שישנה ברכתו של הקב"ה "כאשר דיבר לכם"²³, ללא קצבה²⁴ —

שהכהנים מתברכים יחד עם ישראל** —
"כולנו כאחד"***.

(22) ועד שיומשך קיום היעוד הפנימי והעיקרי — "יעלה הפרוץ לפניהם" (ע"פ מיכה ב, יג), פריצה שלמעלה מהשורש ומקור, "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה" (ויצא כת, יד), עד ל"נחלה בלי מצרים" (שבת קיח, סע"א), שמבטלת את כל ההגבלות כו' (מהנחה בלתי מוגה).

(23) דברים א, יא.

(24) והרי דבר גבולי אין לו ערך כלל לגבי בלי גבול, שלכן הנה מריכוי גבולים לא יתהווה בלי גבול, מאחר שכל חלק הוא גבולי, "שהרי לגבי בבע"ג מוכרחים אנו לומר ששונה רבוא רבבות עם א' ממש, שלא תמצא בו חלקים רבוא רבבות פחות ממה שתמצא בו חלקים של א', שא"כ הי' גבולי כו'" (סהמ"צ להצ"צ מצות האמנת אלקות פ"א נז, א). (ספר החקירה ח"ג פ"ו לה, ב).

דישראל" (שמתברכין הן עם השאר) — כי, כדי שתהי' ההמשכה מבחי' העצמות, הרי זה ע"י האחדות וההתכללות עם כל בני" (מהנחה בלתי מוגה).

** (והיינו, שאע"פ שהכהנים הובדלו מכל שאר בני", כמ"ש (דברי הימים א כג, יג) "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", מ"מ, כדי שתומשך להם הברכה מבחי' העצמות, הרי זה דוקא עי"ז שמתאחדים עם כל בני" (מהנחה בלתי מוגה).

*** (הושע ד, יז) "חבור עצבים אפרים הנח לו", וכמארו"ל (בר"ך פל"ח, ו) שגם כאשר הי' חסר אצל בני" בקיום התומ"צ בשלימות, היו נוצחין במלחמה בגלל מעלת האחדות (מהנחה בלתי מוגה).

(וכפרט שבמאמר זה עצמו מביא דברי הגמרא) — והביאור, כי הכלי לברכתו של הקב"ה — "ואני אברכם" — הוא מה

לישראל מפי כהנים, לכהנים עצמן לא למדנו, כשהוא אומר ואני אברכם, הוא אומר, כהנים מברכין לישראל, והקב"ה מברך לכהנים. רבי עקיבא אומר, למדנו ברכה לישראל מפי כהנים, מפי גבורה לא למדנו, כשהוא אומר ואני אברכם, הוא אומר כהנים מברכין לישראל, והקב"ה מסכים על ידם. אלא רבי עקיבא ברכה לכהנים מנא לי' . . מואברכה מברכין. ומאי מסייע כהני (הואיל ורבי עקיבא נמי אית לי' ברכה לכהנים מקרא אחרינא), דמוקי לה לברכת כהנים במקום ברכה דישראל" (אצל ברכת ישראל, דהכי עדיפא, דמשמע שמתברכין הן עם השאר).

ויש לומר, שנוסף לכך שהברכה לכהנים היא ביחד עם הברכה שמברכים הכהנים את בני", יש בה גם המעלה של "ברכת כהנים", והיינו, שגם ברכתו של הקב"ה לכהנים היא בדוגמת ברכת כהנים (שהרי "אלקיעם כהן הוא" (סנהדרין לט, סע"א)), למעלה מהשורש ומקור כו' — מבחי' העצמות, שזהו המבואר בד"ה אריב"ל בפירושו "ואני אברכם", ש"תיבת אני היינו אוא"ם עצומה" (משא"כ כאשר הברכה לכהנים היא מהפסוק "ואברכה מברכין", הנה אע"פ שגם אברהם הי' כהן (ראה הנסמן בלקו"ש ח"ה ע' 68 הערה 9), להיותו איש חסד, הרי זו ברכה הקשורה עם בשר ודם, ואז ההמשכה היא רק מהשורש ומקור כו').

וענין זה גופא (שגם בברכה לכהנים ישנו העילוי של ברכת כהנים שלמעלה מהשורש ומקור) קשור עם העילוי המפורש בגמרא "דמוקי לה לברכת כהנים במקום (אצל) ברכה

בהקדם ביאור ענין המדידה וההגבלה שבמצוות, שכיון שאין זה מדידה מדבר שחוץ ממנו ח"ו, אלא זוהי מדידה והגבלה עצמית שהקב"ה מודד ומגביל את עצמו²⁵, הרי לאמיתו של דבר אין זו הגבלה, ולכן נמשך בהם ועל ידם הבלי גבול, אלא שזהו כפי שהבל"ג נמשך ומתחבר עם הגבול, ע"י כח העצמות שלמעלה משניהם. וכן הוא בענין הברכה, שבברכה המוגבלת ד"אלף פעמים" נמשכת ברכתו של הקב"ה שאין לה קצבה, ושלימותה היא כשבאה ע"י עבודת האדם, שהיא ה"עיקר" והסיבה להמשכת "תוספתו של הקב"ה" — הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חי"ט ע' 24 ואילך.

*

ד. הכלי²⁶ והדרך להמשכת ברכות והשפעות, הלא הוא ע"י לימוד התורה וקיום המצוות — הרבה מהמברכים קישרו את ברכותיהם יחד עם הוספה בלימוד התורה [ובפרט — לימוד אגרת התשובה, שזהו מתאים להענין, כדלהלן ס"ו] ובנתינת צדקה²⁷ (שצדקה היא עיקר המצוות מעשיות, ונקראת בשם מצוה סתם²⁸).

ואע"פ שבנ"י נחלקים לשני סוגים²⁹: יושבי אוהל, אשר עיקר ענינם

(תניא רפ"ז), צ"ל שגם בזמן הזה ישנו החיבור של בל"ג עם גבול.

וענין זה מתבטא במצות הצדקה, שהיא ממוצע בין גבול ובל"ג, כיון שיש בה שני הענינים (כמו כל ממוצע שיש בו שני הענינים שהוא ממוצע ביניהם) (ראה תו"מ חנ"א ס"ע 412. וש"נ): גבול — ככל המצוות שיש להם שיעור מוגבל, וכן צדקה "יש לה שיעור קצוב, חומש למצוה מן המוכחר, ומעשר למדה בינונית"; ובל"ג גבול — שבשביל לתקן נפשו "יוכל לפזר בלי גבול", "דלא גרעה רפואת הנפש מרפואת הגוף, שאין כסף נחשב, וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו כתיב", כמבואר בתניא אגה"ק (ס"י), וכפי שממשיך בביאור מ"ש (איכה ג, כב) "חסדי ה' כי לא תמנו", "פי' לפי שלא תמנו, שאין אנו תמימים ושלמים בלי שום חטא כו', ע"כ צריכין אנו להתנהג בחסדי ה' שהם בלי גבול כו" (מהנחה בלתי מוגה).

(28 תניא פל"ז (מח, ב).

(29 ראה גם תניא אגה"ק ס"ה (קט, א).

(25 ודוגמתו בהלכה — כפי שמצינו לענין כיסוי הראש, שאינו מועיל מה שמכסה בידו על הראש (ראה שו"ע או"ח סצ"א ס"ד. וש"נ), אא"כ ירו מכוסה בשרוול הבגד, ולכאורה, הרי השרוול טפל אל היד, ולמה מועיל הכיסוי רק ע"י השרוול, ולא ע"י היד עצמה? אך הענין הוא — לפי שעצם אינו מסתיר על עצם (ראה סה"מ תרנ"ז ע' מח), והחידוש בזה — שאף שבגלוי הרי זה מסתיר ומכסה, מ"מ, כיון שהוא בעצמו מסתיר ומכסה, והיינו, שהוא מגביל את עצמו, אין זו הגבלה אמיתית, ולכן אין זה הסתר וכיסוי.

(26 מכאן עד סוסי"ח — המשך השיחה המוגהת בלקו"ש שבהערה 1.

(27 ומעלה יתירה בענין הצדקה — בשייכות להאמור לעיל (ס"ג) ע"ד החיבור של בל"ג עם גבול:

ובהקדמה — שאף שהחיבור של בל"ג עם גבול בגילוי יהי' לעתיד לבוא, ועכשיו הוא רק בהעלם, מ"מ, כיון שכל הגילויים דלעת"ל תלויים במעשינו ועבודתנו במשך זמן הגלות

הוא לימוד התורה, ובעלי עסקים, אשר עיקר ענינם הוא קו הצדקה וגמ"ח, אולם מאחר ובקדושה הרי כל הענינים הם בהתכללות³⁰, הרי מהראוי והנכון³¹, שגם יושבי אוהל שלע"ע עשו זאת בהוספה בלימוד התורה בלבד, יצרפו לזה גם את ענין הצדקה (ובפרט שזה נוגע גם ללימוד התורה, כמארז"ל³² "כל האומר אין לי אלא תורה אפילו תורה אין לו"), וכן גם לאידך גיסא, בעלי עסקים שלעת-עתה עשו זאת בנתינת הצדקה בלבד, יצרפו לזה גם הוספה בלימוד התורה³³.

ומאחר והברכות שבירכו (וכן גם ההוספה בתורה ובנתינת הצדקה) באו מציבור³⁴ ובתור ציבור³⁵ (לא בתור יחידים³⁶ בפני עצמם), הרי יש בזה ענין של "המתפלל עם הציבור". ובשעה שכל אחד מהמברכים יצרף לזה גם תורה וגמ"ח³⁷, יהי בזה כל השלשה דברים, ואמרו חז"ל³⁸: "כל העוסק בתורה ובגמ"ח ומתפלל עם הציבור", גורמים עי"ז ה"פדאני³⁹ לי ולבני מבין אומות העולם", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

ה. מאמר (כעין שיחה) ד"ה מרגלא בפומי' דרבא כו'.

* * *

(ולכן נקרא בירושלמי פסחים רפ"ו: "קרבן ציבור") אבל — בתור חברות מנויות כאו"א בפ"ע, שלכן גדרו "אתי בכנופיא", אבל אינו קרבן ציבור (יומא נא, א). וראה תו"ש בא (יב, ד). וראה גם תו"מ חל"ט ריש ע' 273. וש"נ. (37) להעיר, שתורה וגמ"ח הם מהענינים שעליהם אמרו רז"ל (פאה פ"א מ"א) ש"אדם אוכל פירותיהן בעולם הזה" (נוסף לכך ש"הקין קיימת לו לעולם הבא"), אע"פ שבדרך כלל אמרו רז"ל (קידושין לט, ב. וש"נ) ש"שכר מצוה בהאי עלמא ליכא". — מהנחה בלתי מוגה.

(38) ברכות שם, עה"פ (תהלים נה, יט) "פדה בשלום נפשי" — והרי ימים אלו הם בסמיכות לחג הגאולה יט כסלו.

(39) ובאופן ד"פדה בשלום", שבזה נכלל גם כפיית והפיכת הקליפה לקדושה, כמובן ממ"ש בירושלמי (סוטה פ"א סה"ח) שגם אנשי אבשלום היו מתפללים לנצחוננו של דוד (מהנחה בלתי מוגה).

(30) עיין תניא אגה"ק סי"ג.
 (31) כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף (בבת-שחוק): ככל פרטי הלשונות שאומרים ב"אמת ויציב" (מהנחה בלתי מוגה).
 (32) יבמות קט, ב ("האומר אין לו").
 ובלקו"ת ויקרא ה, א (והביאור — ראה סה"מ תש"ח ע' 266 בהערה) מסיים: "אלא תורה וגמ"ח". וי"ל מקורו מע"ז יז, ב. וראה ג"כ יבמות קה, א.
 (33) במדה מועטת יותר בכמות, אבל — כהוראת המשנה (אבות פ"א מט"ו) "עשה תורתך קבע" (ראה גם לעיל ע' 145). — מהנחה בלתי מוגה.
 (34) "שזכות אבותם מסייעתן" (שם פ"ב מ"ב).

(35) וכנוסח הרגיל "הנני מצטרף להמברכים" וכיו"ב. להעיר ממחז"ל "אימתי עת רצון בשעה שהציבור מתפללין" (ברכות ח, רע"א ובשו"ע שם).
 (36) וע"ד קרבן פסח שכל הציבור מביאו

ו. בנוגע⁴⁰ להברכות וכו' שניתנו בקשר עם יובל הארבעים⁴¹, יש להעיר שמספר ארבעים קשור במיוחד עם ג' ענינים הנ"ל (ס"ד) — תורה [לימוד אגרת ה]תשובה ו"מתפלל עם הציבור"⁴², שיש להם שייכות מיוחדת לארבעים⁴³.

ענין זה רואים בג"פ ארבעים יום⁴⁴ שהי' משה רבינו בהר, שבארבעים יום הראשונים קיבל תורה, וכהלשון במדרז"ל⁴⁵: תורה שניתנה למ' יום (וזהו גם הרמז בתיבת תרומה: תורה מ'⁴⁶), בארבעים יום השניים התפלל, כמ"ש⁴⁷ "ואתפלל גו'", ובארבעים יום השלישיים פעל "סלחתי כדברך"⁴⁸ — ענין התשובה⁴⁹.

ארבעים יום, ראשונים אמצעיים ואחרונים (מהנחה בלתי מוגה).

(45) מנחות צט, ב. ועד"ז בכ"מ.

(46) זח"ג קעט, א. תקרז" תי"ז (לא, ריש ע"ב).

(47) עקב ט, כ. שם, כו (ראה פרש"י שם, כה).

(48) ראה פרש"י שם, יח. ובפרש"י (תשא לג, יא) דאז "נתרצה הקב"ה לישראל בשמחה ובלב שלם".

(49) ולהעיר, דשניהם (מ' יום השניים והשלישיים) הם תפלה (תפלה על דבר המוכרח, שלא "להשמיד אתכם" — אל תשחת עמך) — תפלה דמ' יום השניים; תפלה שתהי' סליחה נעלית — וכמ"ש: "סלחתי כדברך" — מ' יום השלישיים) ותשובה (תשובה תתאה — מ' יום השניים; תשובה עילאה, מרוצה בלב שלם (כנ"ל) — מ' יום השלישיים).

ויתירה מזו י"ל, שכל תפלה כדבעי ותשובה כדבעי — כל אחת מהן כוללת הן תפלה (במובן המצומצם, דרגא תתאה דתפלה, מילוי ההכרח — תשו"ת) הן תשובה (עלי' אמרו גדולה תשובה שמקרכת כו' (רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"רז), ושיהי' כל ימיו בתשובה (תניא אגה"ת ספ"א וח"א פל"א. לקו"ת ר"פ האזינו), דרגא עילאה דתשובה, לא על חטא (חסרון) — תפלה על טוב ותענוג, יותר נכון — תפלת ש"ק).

ולהעיר מרמב"ם הל' תפלה בתחלתן שתפלה — "שואל צרכיו שהוא צריך להם בבקשה כו' ואח"כ נותן שבח כו' על הטובה כו'".

(40) בסעיף זה — שולבו כמה פרטים מהוספות ללקו"ש חל"ט ע' 186-187.

(41) ולהעיר, שגם כללות ענין הנישואין שייך למספר ארבעים, כמרז"ל (סוטה ב, א. סנהדרין כב, סע"א) שארבעים יום קודם יצירת הולד מכריזין בת פלוני לפלוני.

(42) ולהעיר, שתפלה ענינה "סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה" (נסמן לעיל ע' 273 הערה 57), שעל ידה מתעלים הענינים הגשמיים שבהם מקיימים התומ"צ — "מעשים טובים" שנעשים ע"י התשובה (ראה לקו"ת מטות פב, א. דרושי שמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג).

(43) להעיר מהמבואר במ"א (ראה תו"מ חנ"ג ע' 371. וש"נ) שבכ"א מג' דברים אלו — ב' ענינים: מחשבה ודיבור. וגם מצד ענין זה שייכים הם למ"ם, כי במ"ם — שני ענינים: מ"ם פתוחה — דיבור, ומ"ם סתומה — מחשבה.

גם יש לומר, שב' הענינים דמ"ם פתוחה וסתומה, ישנם גם במחשבה עצמה: בתורה — גליא דתורה ופנימיות התורה (שבת קד, א. פירש"י שם). בתפלה — כוונה השייכת לכאו"א (כוונה הכללית ד"דע לפני מי אתה עומד" (ראה ברכות כת, ב) ופירוש המלות ע"ד הפשט) והכוונות שעפ"י סוד. בתשובה — עצם התשובה שבה הכל שוים (עזיבת החטא, הגמר בלב שלא ישוב עוד לכסלה) והפרטים שבה (מיראה ומאהבה; תתאה ועילאה; ועוד).

(44) והיינו, שמספר הימים הוא — לא ק"כ יום, או ב"פ ששים יום, אלא דוקא ג"פ

ומג' הפעמים ארבעים יום שהיו אצל משה רבינו, מז' הרועים וכללות כולם⁵⁰ — נקבע המספר ארבעים בג' ענינים אלו (תורה תפלה ותשובה) גם אצל כל בניי:

תורה — קשורה עם ארבעים שנה, כדאיתא בגמרא⁵¹ "לא קאי איניש אדעתי דרבי' עד ארבעין שנין" [ומזה בא גם הפסק-דין⁵² ש"אין לאדם להורות עד ארבעים שנה"], שזהו בדוגמת הארבעים יום שבהם קיבל משה התורה, כיון ש"יום שלמעלה חשוב ודאי כשנה"⁵³. ובפשטות — התורה ניתנה במשך מ' שנים שהיו במדבר.

תפלה — כמסופר בגמרא⁵⁴ שכאשר אמרו לר' אליעזר אודות תלמיד שמאריך בתפלתו יותר מדאי, ענה ר"א: "כלום מאריך יותר ממשה רבינו דכתיב ביי⁵⁵ את ארבעים היום ואת ארבעים הלילה וגו'". ונמצא, שמארבעים יום השניים שבהם התפלל משה, נעשה (אצל תלמידו של ר"א) אריכות התפלה (עד ל)ארבעים יום.

ותשובה — שמצד ארבעים יום השלישיים שבהם פעל משה רבינו הענין ד"סלחתי כדברך"⁵⁶, נקבעו עבור כל בניי בכל הדורות הימים שמר"ח אלול עד יו"כ בתור ארבעים ימי תשובה⁵⁷.

האמצעיים, ועאכו"כ במשך ארבעים יום האחרונים עד לסיומם שאז נפעל הענין ד"סלחתי כדברך"; ואעפ"כ, התחלת ארבעים יום האחרונים היתה כבר "ברצון".

ולהעיר גם מהמדובר בהתועדות קודמת שיחת יום ב' דחה"ס סכ"א (לעיל ע' 124 ואילך)) שהתשובה הכי תחתונה קשורה עם התשובה היותר נעלית, שזהו מצד נקודת התשובה שישנה בכל המדרגות שבתשובה החל מ"עזיבת החטא בלבד" — "בלבד" דייקא, שמורה על אמיתית ענין האחדות דלמעלה, "הי' הוא ושמו בלבד" (פרדר"א רפ"ג), שמתבטאת ב"עזיבת החטא" ** (וזהו הטעם ש"עזיבת החטא בלבד" פועלת ענין התשובה).

(57) ראה או"ח סתקפ"א. ובב"ח שם ד"ה והעבירו.

(* כדברי רבינו הזקן (אגה"ת פ"א) שזוהי "מצות התשובה מן התורה".

** נתבאר בארוכה בשיחת ש"פ חיי שרה ט"ד (לעיל ע' 269).

(50) ראה תניא רפמ"ב: "כל נפש ונפש מבית ישראל כו'".

(51) ע"ז ה, ריש ע"ב.

(52) סוטה כב, ריש ע"ב (ובתוס'). יו"ד

סרמ"ב סל"א.

(53) אוה"ת דברים ע' יח.

(54) ברכות לד, א.

(55) עקב ט, כה.

(56) ולהעיר, שאע"פ שהענין ד"סלחתי כדברך" נפעל רק בסוף ארבעים יום השלישיים, הרי גם התחלת הארבעים יום היתה כבר ברצון, כמארז"ל (פרש"י תשא שם) "מה הראשונים ברצון אף האחרונים ברצון", היינו, שכל ארבעים יום האחרונים (כמו כל ארבעים יום הראשונים) היו ברצון.

ובהקדמה — שמוכן בפשטות שבמשך הארבעים יום לא עמד משה באותה דרגא, אלא הוסיף להתעלות מדרגא לדרגא בענין בקשת הסליחה כו' — מאז שהתחיל כבר בארבעים יום האמצעיים (מיד לאחר התשובה ע"י "עזיבת החטא בלבד" **), ומזה מובן גודל העילוי שנפעל במשך ארבעים יום

[ולהעיר, שמספר ארבעים מצינו הן בענין התשובה עצמה, כנ"ל בענין הארבעים יום שמר"ח אלול ועד יוה"כ, הן בנוגע לוידי"ם⁵⁸, והן בנוגע לתעניות של תשובה שמספרם בכלל הוא ארבעים יום⁵⁹].

וכן גם בענין הספירות, שענין התשובה הוא בספירת הבינה⁶⁰, ו"בן ארבעים לבינה"⁶¹.

ו"ל רמז בזה שכל ג' הענינים (תורה תפלה ותשובה) מתחילים⁶² בתי"ו — עשר פעמים ארבעים (מ' פועל בעשר כחות, בע"ס וכו'), ארבעים (בשלימות — היינו) כל אחד כלול מיו"ד.

ז. באות מ"ם יש מ"ם פתוחה ומ"ם סתומה, שזהו מאמר פתוח — גליא דתורה, ומאמר סתום — פנימיות התורה⁶³.

ולכן מהראוי, שההוספה בלימוד התורה הקשורה עם מ"ם שנה, תהי' הן בגליא דתורה, והן בסתים דאורייתא⁶⁴, שבדורותינו אלה נתגלה בתורת החסידות.

ואע"פ שבאגה"ת גופא ישנם שני החלקים, שהרי בפרקים הראשונים

61) אבות פ"ה מכ"ב. וראה אוה"ת ר"פ תולדות (עה"פ ויהי יצחק בן מ' שנה). וש"נ. 62) אות הראשונה, "והיא העיקר כו' והשאר טפילות אלי" (תניא שעהי"ה א פי"ב).

63) ראה לעיל הערה 43.

64) וכמדובר בהתוועדות הקודמת (ש"פ ויצא, ט' כסלו ס"ב (לעיל ע' 292)) שהגילוי דפנימיות התורה התחיל ע"י רשב"י, שענינו הי' לחבר פנימיות התורה עם נגלה דתורה. ואף שבזמנו הי' הגילוי ליחידי סגולה בלבד, הרי כבר אז צוה לכתוב את הדברים שגילה, והרי ענין הכתיבה הוא למען יעמדו ימים רבים, ויבואו לידי גילוי כו' (מהנחה בלתי מוגה).

58) כל בו סימן ע.

59) ראה אג"ק ח"ב ע' סג הערה ה. לקו"ש שם ע' 222 הערה 5.

60) ראה לעיל ריש ע' 74. וש"נ. — וגם מצד זה, שייכות מיוחדת דתשובה לנשואין (ראה גם לקמן הערה 115 ובשוה"ג), כי חופה הוא בחי' (ת"ת ד) בינה המקפת לזו"ן (חתן וכלה) — לקו"ת שה"ש מז, ד. ולהעיר, שגם אגה"ת הוא חלק השלישי של ספר התניא, הכולל את ב' החלקים שלפניו: שער היחוד והאמונה (מלכות), וספר של בינונים המבאר פרטי הענינים דאחוי"ר (ז"א)* (ראה לקו"ש שם ע' 161. וראה גם לעיל ע' 90 הערה 197).

(* ובפרטיות יותר: בשער היחוד והאמונה — העיקר הוא ענין האמונה (מלכות), וענין היחוד הוא שעל ידו באים לענין האמונה (וכאשר מובא שם ענין בנוגע להמדות אחוי"ר, או בנוגע לענין התשובה, הרי זה רק בדרך אגב); ובספר של בינונים — העיקר הוא בנוגע לעניני אחוי"ר, ואילו ענין היחוד — נתבאר בדרך אגב, בפרק כ' — הקשור עם בחי' הכתר (ענין התשובה).

ועפ"ז מובן שאין להקשות על המבואר באגה"ת מחלק ראשון שבתניא (גם אם מבואר שם באופן אחר), כי, באגה"ת העיקר הוא ענין התשובה, והוא השורש ומקור לכל ענין התשובה, ואילו עניני התשובה שנזכרו בחלק ראשון הם רק בדרך אגב — רק מה שנוגע להמדובר אודות עניני אחוי"ר (מהנחה בלתי מוגה).

שבאגה"ת מבאר עניני תשובה הלכה למעשה, בעיקר — ע"פ נגלה⁶⁵, ובשאר הפרקים ע"פ חסידות⁶⁶ — מ"מ, כיון שזהו חלק בתניא, שהוא בעיקרו פנימיות התורה, לכן, מהראוי שההוספה בגליא דתורה תהי' נוסף על לימוד אגה"ת.

ח. מ' פתוח ומ' סתום קשור גם עם גלות וגאולה⁶⁷ —

יברך ויתן השי"ת שנזכה בקרוב לקיום היעוד⁶⁸ "לסרבה (שהמ"ם סתומה⁶⁹) המשרה ולשלום⁷⁰ אין קץ", דקאי על משיח⁷¹ (והרי גם "משיח" מתחיל במ"ם⁷²), יבוא ויגאלנו בקרוב ממש, בעגלא דידין.

ותקויים ההבטחה בסיום וחותם ההפטורה (וגם בהסדרה שקראנו זה עתה בתורה: "אבוא אל אדוני שעירה"⁷³, ומפרש רש"י (שענינו הוא — פשוטו של מקרא⁷⁴) שזה יהי' בימי המשיח, שנאמר) "ועלו⁷⁵ מושיעים בהר ציון לשפוט את הר עשו והיתה לה' המלוכה"⁷⁶.

* * *

ט. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק⁷⁷ "ולא יכלה ארץ מגוריהם לשאת אותם מפני מקניהם",

(70) ראה ד"ה ביום השני תרכ"ט קרוב לסופו (סה"מ תרכ"ט ע' רלג), שע"י ב' הממיי"ן שבשיתא סדרי משנה — מ' פתוח [גליא דתורה] שבתחלת המשניות, ומ' סתום [פנימיות התורה] שבסוף המשניות — באים לריבוי השלום (סיום המשניות), "עד גם שאפילו בחיות ובהמות יהי' ג"כ השלום" — היעוד דגאולה העתידה.

(71) ישע"י שם. סנהדרין צד, א.

(72) וענינו הו"ע התשובה, כמאמר (ראה זח"ג קנ"ג, ב. לקו"ת דרושי שמע"צ צב, ב. ובכ"מ) משיח אתא לאתבא צדיקייא בתויבתא (מהנחה בלתי מוגה).

(73) פרשתנו לג, יד.

(74) פרש"י בראשית ג, ח. ובכ"מ. ובמפורש כאן — שלאחרי שפרש"י כנ"ל (בפנים) מסיים: "ומ"א יש לפ' זו רבים".

(75) עובדי"א, כא.

(76) לשלימות הענין — ראה שיחת ש"פ מקץ ס"ח (תו"מ חנה"ע ע' 100).

(77) פרשתנו לו, ז.

(65) ראה גם לעיל ע' 305.
(66) בפרטיות יותר י"ל: ג"פ הראשונים — בעיקר ע"פ נגלה, ה"פ האמצעים — ע"פ חסידות, ד"פ האחרונים — חיבור שניהם.
(67) ראה בחיי ר"פ ויחי (בשם מדרש).
רד"ק לישע"י ט, ו.
(68) ישע"י שם.

(69) מ"ם סתומה באמצע תיבה — אף שגם אם היתה פתוחה, לא שייך שיהי' ממנה יניקת החיצונים, להיותה באמצע (התיבה) עניני קדושה.

ועי"ז מתקנים את הפירצה בחומות ירושלים שבזמן הגלות, כמ"ש (נחמ"י ב, יג) "חומות ירושלים אשר המ פרוצים", מ"ם פתוחה בסוף התיבה, דאף שהוצרכה להיות סתומה, כדי שלא תהי' יניקה לחיצונים, הנה "מפני חטאינו גלינו כו", והתיקון לזה הוא ע"י המ"ם סתומה באמצע התיבה ב"לסרבה המשרה" (ראה בארוכה ספר הערכים חב"ד מערכת אותיות התורה — מ"ם (ב) פתוחה וסתומה (ע' קפו ואילך). וש"ג). — מהנחה בלתי מוגה.

— שאין הכוונה ב"מקניהם" ל"כל קנינו"⁷⁸, אלא "להספיק מרעה לבהמות שלהם", שעפ"ז מובן מדוע עזב את ארץ כנען (שהיתה מקום מגורו), ולא יעקב, כי יעקב רכש מספר עצום של צאן, ולכן הי' לו דין קדימה בנוגע למרעה הארץ.

אך טעם זה אינו מספיק, כי, לא מסתבר שעשו יעזוב את ארץ כנען רק בגלל יושר לבו. ולכן מוסיף רש"י מ"מדרש אגדה" שהסיבה להליכת עשו "מפני יעקב אחיו"⁷⁸ (ולא להיפך), היא בגלל שבלאה"כ היו לעשו טעמים לעזוב את ארץ כנען (ולכן, כאשר א' האחים הוצרך לעקור מארץ זו, עשה זאת עשו): (א) "מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהי זרעך"⁷⁹, המוטל על זרעו של יצחק, אמר, אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ הזאת ולא בפרעון השטר", (ב) "ומפני הבושה שמכר בכורתו" (שלכן לא התחשב בבושה שבעזיבת הארץ).

וההוראה, שכל זמן פרעון השטר חוב ד"גר יהי זרעך" בזמן הגלות, צריך יהודי להרגיש שהוא "גר" בארץ לא לו, ולא להתיישב⁸⁰ ח"ו בגלות —

הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש ח"י ע' 109 ואילך.

* * *

י. נהוג בזמן האחרון ללמוד ענין באגרת התשובה, ובפרט ביום הש"ק זה ששייך למספר הארבעים, והרי גם ענין התשובה קשור עם מספר ארבעים (כנ"ל ס"ו).

ולכל לראש, בהמשך למש"נ בהתוועדות הקודמת⁸¹ בנוגע ל"מ"ש בזוה"ק. . שאין תשובה מועלת לפוגם בריתו ומוציא ז"ל, והוא דבר תמוה מאד, שאין לך דבר עומד בפני התשובה כו"⁸² — שנוסף על פרטי הדיוקים שנתבארו לעיל, עדיין דרוש ביאור בכללות הענין, ולעת-עתה לא ראיתי שיתעכבו על זה:

רבינו הזקן מביא אמנם ש"פי' בר"ח⁸³ שכוונת הזהר שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה", אבל עדיין אין זה תירוץ על התמיהה

(81) שיחת ש"פ ויצא סט"ז ואילך (לעיל ע' 305 ואילך).

(82) רפ"ד.

(83) שער הקדושה פ"ז (ד"ה עם היות).

(78) שם, ו.

(79) לך לך טו, יג.

(80) ולכן, כאשר "ביקש יעקב לישב

בשלוה", אזי מיד "קפץ עליו רוגזו של יוסף" (פרש"י ר"פ וישב).

— "דבר תמוה מאד" — בנוגע לגודל חומר הענין ד"פוגם בריתו" עד כדי כך ש"אין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה", ולא כמו בשאר הענינים שמועלת גם תשובה תתאה.

ויש לבאר זה ע"פ מ"ש רבינו הזקן באגה"ת פ"ט: "לפי שפגם הברית .. פוגם במוח לכן תיקונו דיתעסק באורייתא דמחכמה⁸⁴ נפקת", והיינו, שהחומר דפגם הברית הוא לפי ש"פוגם במוח", ולכן התיקון לזה הוא ע"י תשובה עילאה דוקא ("אין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה"), שזהו ענין לימוד התורה (כמבואר שם).

אבל עדיין אינו מובן⁸⁵:

בפ"ט כותב רבינו הזקן ש"פגם הברית בהוצאת ז"ל ואצ"ל בעריות או שאר איסורי ביאה דאורייתא או דרבנן פוגם במוח". ואם נאמר שהחומר ד"פוגם בריתו ומוציא ז"ל" (עד כדי כך ש"אין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה") הוא בגלל ש"פוגם במוח" — למה נאמר בזהר "שאין תשובה (תתאה) מועלת לפוגם בריתו ומוציא ז"ל" דוקא, ולא בנוגע לשאר איסורי ביאה?

זאת ועוד:

כיון ש"אורייתא מחכמה נפקת", הרי מובן שע"י ביטול תורה ה"ה "פוגם במוח". וא"כ, הרי גם בנוגע לביטול תורה הוצרכו לומר "שאין מועלת תשובה תתאה כ"א תשובה עילאה"?

וכיון שביטול תורה הוא מהדברים ש"אין אדם ניצול מהם בכל יום"⁸⁶, נמצא, שבכל יום זקוק כל אדם לתשובה עילאה דוקא!

ואעפ"כ, הענין ש"אין תשובה (תתאה) מועלת" נאמר בזהר רק בנוגע לפוגם בריתו ומוציא ז"ל, ולא בנוגע לשאר איסורי ביאה, ועאכו"כ לא בנוגע לביטול תורה!

ולהעיר, שבחלק ראשון של ספר התניא⁸⁷ מבאר רבינו חומר עון זרע לבטלה "בבחי' הגדלות וריבוי הטומאה והקליפות שמוליד ומרבה מאד מאד .. יותר מביאות אסורות", אבל אעפ"כ, לא מסתבר לומר שבאגרת התשובה — המקום העיקרי לביאור עניני התשובה — סומך

(84) זח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ועוד. (86) תניא פכ"ה (לב, סע"א). וראה (85) בהבא לקמן — ראה גם שיחת יו"ד שבט שנה זו סמ"ה (תו"מ חנ"ה ע' 218 לתניא" פ"א (ריש ע' כו). (87) ספ"ז. ואילך.)

רבינו על מ"ש במ"א שאינו המקום העיקרי. וצריך לומר, שהביאור בענין זה נרמז באגה"ת עצמה.

*

יא. כמו"כ יש להתעכב על כמה ענינים באגה"ת פ"ב:

כאשר⁸⁸ רבינו הזקן מביא דוגמאות מ"כמה תנאים ואמוראים שעל דבר קל היו מתענים תעניות הרבה מאד"⁸⁹, מביא בכל דוגמא הן המאורע שבגללו התענו — בכדי להדגיש שהתעניות היו על "דבר קל", והן ריבוי התעניות (בב' דוגמאות הראשונות: "והושחרו שיניו מפני הצומות", ובדוגמא הג': "התענה מ' צומות") — בכדי להדגיש שהתענו "תעניות הרבה מאד" (כי גם מ' צומות — אף שאין זה מספר גדול כ"כ — נקרא "תעניות הרבה מאד", כדלקמן (סי"ד ואילך)), ששניהם נוגעים בענין הדוגמא.

אבל, בדוגמא הראשונה — "כמו ראב"ע שהי' מתיר כו" — הנה לאחרי שמביא את כל הענין (מירושלמי⁹⁰), מוסיף: "על שלא קיים דברי חבריו". ולכאורה: כיון שכבר אמר לפני"ז "שהי' מתיר כו' וחכמים אוסרים כו' ולא מיחה בה", הרי כבר מובן שזה ש"הושחרו שיניו מפני הצומות" הוא בגלל שלא קיים דברי חבריו, ולמה צריך רבינו הזקן לומר זאת בפירוש?

ואם יש צורך לפרש שהצומות היו בגלל הענינים שנזכרו לעיל — הי' צריך לסיים גם בדוגמא הב' והג' "על שאמר בושני מדבריכם" ו"על שנתהפכה לו רצועה של תפילין"?

יב. והביאור בזה:

בפשטות לומדים שראב"ע התענה בגלל שלא מיחה — "מי שיש בידו למחות כו"⁹¹, ערבות, מצות "הוכח תוכיח"⁹² וכו' (ועיין לשון הבבלי והירושלמי והמפרשים בזה). ורבינו הזקן מחדש — שהתענה (לא על שלא מיחה, אלא) "על שלא קיים דברי חבריו".

ויש להאריך בביאור הענין וישוב הלשון בהנ"ל עפ"ז. ואכ"מ.

90 שבת ספ"ה (כפי שמציין הצ"צ — בקיצורים והערות לשם).
91 שבת נד, ב.
92 קדושים יט, יז.

88 מכאן עד סוסי"ח — נדפס בהוספות ללקו"ש שם ע' 183 ואילך.
89 וכמשנ"ת בהתוועדות קודמת הצורך בדוגמאות אלו (שיחת ש"פ בראשית סי"ז ואילך (לעיל ע' 250 ואילך)).

יג. אך מה זה נוגע לעניננו, שלכן מדגיש רבינו הזקן באגה"ת שהתענית היתה "על שלא קיים דברי חבריו", ולא על שלא מיחה וכיו"ב?

ויובן בהקדם מה שמצינו בנוגע לכמה ענינים שישנם בריבוי מצוות, כמו חצי שיעור, למשל, שישנו בכל האיסורים⁹³, שיש חקירה⁹⁴ אם זהו ענין בפני עצמו, היינו, שבכל ענין של איסור (אכילת חלב, דם, מלאכת שבת ועוד) האיסור הוא — חצי שיעור, או שחצי השיעור שבכל איסור נכלל באיסור הפרטי: אכילת חצי שיעור חלב — הרי זה איסור חלב, ועשיית חצי שיעור מלאכה בשבת — איסור שבת. וחקירה זו מצינו גם בנוגע ל"לפני עור לא תתן מכשול"⁹⁵, ועוד.

אם הנותן מכשול לפני עור — כפשוטו — עובר בלאו זה. שלפי שיטה זו (שחלק הכתוב 91' — עפ"י הכלל ד"אין מקרא יוצא מידי פשוטו" (שבת סג, א. וש"נ) — אופן אחד דהאיסור) לחלק יצא בכל האיסורין (אף שמחולק מהבערה לחלק יצאת — דכאן הוא לפ"ט ולא לחלק), וה"ז פרט בכל ענין בפ"ע, וי"ל גם להיפך: כיון שייחדו הכתוב בפ"ע — ה"ז הוכחה שהוא ענין בפ"ע. ומושיט יין לנזיר ה"ז פרט בלפני עור ולא בניזיר

משא"כ להדיעה שאינו עובר באופן זה — איסור כללי הוא" (ממכתב כ"ק אדמור" שליט"א). — וראה גם תו"מ חנ"ג ס"ע 79. וש"נ.

95) שו"ת צפת פנח ירושלים תשכ"ה סי' ה'. וש"נ.

"עפ"י הביאור (ראה שו"ת צפע"נ שם) שדרו"ל (שבועות מז, ב) "אזהרה לעוקב כו" שוללת דלא נאמר שרק הענין כללי דלפני עור יש בזה כ"א גם ענין מיוחד נוסף ועיקרי — תומתק שייכות המאמרים שהובאו בכרייתא שם (שהיא גם — בתוכנם — לא רק מפני שכולם שמעון בן טרפון אמרם): לא רק שכדאי בכלל "קרב לגבי דהינא", אלא שגם "ואידהן".

ועפ"י ומתק גם הלשון שם "באהלו של מקום" (דלכאורה הול"ל (וכן בקרא) אהלו (בלא ב"ית) או: את אהלו) — כי ע"י שגינו את הארץ גינו גם את ה"מקום" שנמצא

93) יש אומרים (שו"ת חכם צבי ספ"ו) שאיסור חצי שיעור מן התורה הוא רק במידי דאכילה. אבל אדה"ז בשלחנו (סי' שמ ס"ד. ה' גילה וגניבה ס"א) סובר שהוא בכל האיסורים.

ומ"ש בקו"א סתמ"ב סי"ז טעמו של הח"צ על מה שאין ח"ש אסור מה"ת בכל יראה ובי" — בהכרח לפרש שכוונתו הוא לטעם השני שבח"צ שם, שאיסור ח"ש מה"ת הוא היכא דאחשבי דוקא. (וצ"ע בשו"ת הצ"צ יו"ד טט"ז סי"י ובשער המילואים סס"ג ס"ו). וראה שדי חמד כללים מערכת חצי שיעור. וש"נ. — וראה גם לקו"ש ח"ז ע' 110 הערה 36 ובשוה"ג.

94) צפת פנח — להרגזובי — על הרמב"ם ה' אסו"ב פ"א ה"ח. ומבאר שם מאי בנייהו.

"באם נאמר שיש לימוד מיוחד לח"ש בחמץ (ראה רמב"ם ה' חמץ ומצה פ"א ה"ז ובמפרשיו), מסתבר שגם בשאר האיסורים הוא פרט בכל ענין בפ"ע (וע"ד הבערה לחלק יצאת (שבת ע, א. וש"נ) — אף שאינו דומה לגמרי).

ועד"ז בנוגע איסור לפני עור (קדושים שם, יד) — אם הוא איסור כללי, או שהוא פרט בכל ענין בפ"ע — יש לומר, שתלוי בהדיעות (ראה מנ"ח מצוה רלב ובהגהות הרי"פ פערלא לשם. וכבר העירו מזח"ג פה, א. רמב"ם ה' ת"ת פ"ו הי"ד וראב"ד שם)

בנוגע ל"הוכח תוכיח את עמיתך"⁹², משמע⁹⁶, שאין זה ענין בפני עצמו, אלא בכל ענין וענין נכלל הציווי "הוכח תוכיח" באיסור הפרטי — כדברי הגמרא⁹¹ ש"כל מי שאפשר למחות . . ולא מיחה נתפס" על אותן עבירות שנעשו — "עבירות שבידן"⁹⁷. וכדברי הגמרא⁹⁸ בנוגע לראב"ע גופא: "מתוך שלא מיחה בה נקראת על שמו".

ולכן נוגע כאן להדגיש ולהביא הביאור שראב"ע התענה "על שלא קיים דברי חבריו":

אם הי' מתענה על שלא מיחה, לא הי' מזה ראי' בנוגע לתענית "על דבר קל", כיון שהענין שעליו לא מיחה (ומצד זה נקרא על שמו) הי' איסור שבת, שהוא איסור חמור, ועד שמומר לשבת הוא כמומר לע"ז (כפי שמביא רבינו הזקן לעיל⁹⁹).

[ואף שבשבת גופא, יציאת פרה ברצועה שבין קרני' אפילו לדברי חכמים היא רק ענין דרבנן, ובנוגע לשביתת בהמתו — הרי כללות ענין השבת הוא דבר חמור, ובאגה"ת רוצה להוכיח דאפילו קל הוא בכללותו, ג"כ מתענים כו'.]

ולכן מדייק רבינו הזקן שהתענה "על שלא קיים דברי חבריו"¹⁰⁰, שזהו דבר קל.

*

יד. וכן יש לבאר מ"ש בדוגמא הג' "והתענה מ' צומות" (ולא כבדוגמאות שלפנ"ז: "והושחרו שיניו מפני הצומות") — דלכאורה, מ' צומות אינם ריבוי גדול כ"כ שיקרא (לא רק "תעניות הרבה", אלא "תעניות הרבה מאד" (ובפרט שמספרי הצומות על עבירות שמביא בהמשך פרק זה ובתחלת פ"ג הם יותר מארבעים)?

ואין לומר שלגבי הענין ד"נתהפכה לו רצועה של תפילין", כיון שהי' שלא בידיעתו (ולא כבב' הדוגמאות שלפנ"ז, "לא קיים דברי חבריו" ו"אמר בושני מדבריכם", שזה בידיעה ובכוונה) נחשבים גם מ' צומות "הרבה מאד" — כי, מהלשון "שעל דבר קל היו מתענים תעניות

97) פרש"י שם (שבת נד, ב).

98) שם. וכ"ה גם בירושלמי שם.

99) ח"א פכ"ד.

100) וגם מדרגיש "חבריו" — ראה שיחת

ש"פ בראשית הנ"ל ס"כ (לעיל ע' 253).

באהלו. ויומתק דיוק הוספת רש"י: "תרתם את הארץ וגנייתם את המקום שהשכין כו'" (נוסף על וגנייתם את הארץ בכלל) (ממכתב כ"ק אדמור"ר שליט"א). — וראה גם תו"מ שם ריש ע' 80. וש"נ.

96) ראה גם תו"מ חמ"ז ע' 98. וש"נ.

הרבה מאד", משמע, ש"הרבה מאד" אינו רק בערך ה"דבר קל" שעליו התענו, אלא זהו "הרבה מאד" גם בעצם. ובהכרח לומר, שגם מ' צומות — אף שזה הרבה פחות מריבוי התעניות שעל ידם "הושחרו שיניו" — נחשב "תעניות הרבה מאד".

טו. ויובן בהקדם המבואר לעיל (ס"ו) אודות המספר ארבעים, שזהו א' הענינים שבו משתווים הענינים דתורה תפלה ותשובה, שכולם הם במספר ארבעים.

אך צריך להבין:

משך הזמן בג' ענינים דתורה תפלה ותשובה תלוי לכאורה (א) בהענין [הנלמד; אודותיו מתפללים; עליו שבים בתשובה (וכפי שרואים בנוגע למספר הצומות שהובאו באגה"ת, שעל כל עבירה ישנו מספר שונה)] (ב) באדם [הלומד; המתפלל והשב. מי שיש לו כשרונות טובים יותר, יכול להשיג במשך זמן קצר יותר¹⁰¹; ועד"ז בתפלה, שכאשר יש לו מנוחת הנפש יותר או זכויות יותר, מתקבלת תפלתו מהר יותר; וכן הוא בתשובה, שתלוי בקשיות העורף וכו' של האדם החוטא]. וא"כ, איך שייך לקבוע שיעור אחד בנוגע לכל סוגי בני האדם וכל סוגי הענינים? ועכצ"ל, שבכל ג' ענינים אלו ישנו ענין עצמי שאינו נמדד לפי סוג האדם או הענין, וענין עצמי זה בא ע"י מספר ארבעים. והענין בזה¹⁰²:

הנקודה שבכל ג' הענינים דתורה תפלה ותשובה היא — שעל ידם נעשה האדם מציאות חדשה: בתורה — "המלמד את בן חבירו תורה.. כאילו ילדו"¹⁰³. בתפלה (שעומד כעבד לפני רבו¹⁰⁴) — שמתבטל ממציאותו, כמו עבד שכל מציאותו היא מציאות האדון¹⁰⁵. ובתשובה — שנהפך מרשע גמור לצדיק גמור.

[ובפרטיות: שינוי המהות שבתורה הוא באופן שהאדם נעשה מציאות חדשה; שינוי המהות שבתפלה הוא באופן של ביטול מציאותו הקודמת; ושינוי המהות שבתשובה הוא בשניהם].

ארבעים שנה משמע מרבו. (102) בהבא לקמן — ראה גם שיחת י"ט כסלו סל"ב (תו"מ חנ"ה ס"ע 48 ואילך). (103) סנהדרין יט, ב. וש"נ. הובא בפרש"י עה"ת במדבר ג, א. (104) שבת י"ד, רע"א. (105) ראה צפע"ג מהד"ת ע' 84 ואילך.

(101) ואף שכל הענינים שבאבות ספ"ה תלויים הם בגיל, במספר שנות האדם — הרי שם המדובר בהענינים כמו שהם בכח מוכנים לפעול, ולא בהבפור"מ. ועפ"ז יתורץ שלא יוקשה מבן מ' לבנינה על התוספות (ראה להלן הערה 116), דהא דלא קאי אדעת' דרבי' עד ארבעין שנין אינו תלוי בגיל, כ"א,

ואע"פ שמציאות חדשה זו נעשית ברגעא חדא, ואריכות הזמן של ארבעים יום (שלאחרי רגע זה) היא בנוגע להגדלת ושכלול המציאות החדשה — הרי גם השכלול של מציאות חדשה (שהנקודה שנתחדשה מצטיירת באופן כללי (בערך הפרטיות שלאח"ז)) נקבע במשך זמן של מספר ארבעים.

אלא כיון שבארבעים יום נעשה רק ציור כללי, לכן צ"ל בכל ג' ענינים הנ"ל אריכות זמן יותר מארבעים, ועד שאין להם שיעור, וצריכים להיות במשך כל ימי חיי האדם (בתורה) — "לא פסיק פומי מגירסא"¹⁰⁶, בתפלה — "ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו"¹⁰⁷, ובתשובה — "שיהי' כל ימיו בתשובה"¹⁰⁸ — כדי שהנקודה תחדור בכל הפרטים של האדם.

וכפי שמצינו ג' ענינים אלו בהולדת הולד: נקודת הולד (התחדשות מציאות) נעשית ברגע אחד¹⁰⁹ כללי של הנקודה; זכר או נקבה — במשך ארבעים יום¹¹⁰; והציור הפרטי בכל אבריו וגידיו עד לשערות וצפרנים — תשעה חדשים או שבעה, או עד י"ב חודש¹¹¹.

וענין זה ששכלול של ענין נעשה במשך זמן של ארבעים, מצינו הן בנוגע לגמר ושכלול ביטול מציאות קודמת — כדברי הגמרא¹¹² שר' זירא התענה ארבעים תעניות¹¹³ בכדי לשכוח תלמוד בבלי, והן בנוגע לגמר ושכלול מציאות חדשה — כנ"ל הדוגמא מעובר שבמשך ארבעים יום מקבל את הציור הכללי שלו.

וכמו בעובר, כן הוא גם לאחרי שנולד, ששכלול כח הבינה שבו [ששייך במיוחד לתורה]¹¹⁴, וגם¹¹⁵ לתשובה שהיא בספירת הבינה (כנ"ל

(106) שבת ל, ב.

(107) ברכות כא, א. וש"נ.

(108) שבת קנג, א.

(109) ראה סנהדרין קי, סע"ב: "משעה שנורע".

(110) ברכות ס, א. שו"ע או"ח רסר"ל.

(111) ראה יבמות פ, ב.

(112) ב"מ פה, א.

(113) כ"ה גירסת המהרש"ל שם. ולפי

הגירסא מאה תעניתא — השייכות של מאה לביטול הוא ע"ד מרד"ל (אבות שם) "בן מאה כאילו מת ועבר ובטל מן העולם".

(114) באוה"ת תצא ע' תתריא, שגם מ'

יום דתורה הוא כנגד יצירת הולד לארבעים יום "כי זאת התורה אדם, ושייך הריון כו".

עיי"ש.

(115) ראה גם אוה"ת תולדות קלז, א שענין "בן ארבעים שנה" דיצחק שייך לענין "קאי אדעת' דרבי" — תורה (הוראה*), ולענין מ' יום שמר"ח אלול ועד יו"כ — תשובה.

ועפ"י תומתק השייכות ד"וכל טוב אדוניו

* באוה"ת שם (וראה בארוכה שם ויצא רנ, ב ואילך) שנשואי יצחק ורבקה — יחוד מ"ה וב"ן — הוא ע"י גילוי בחי' בינה — מ"ם. עיי"ש. ואולי זהו ג"כ מהטעמים למנהג בית הרב לקבל "סמיכה" להוראה קודם הנשואין (ראה גם לקו"ש ותו"מ שבפנים ההערה ע' 53 ואילך; ע' 185 ואילך).

ס"ו) הוא במשך ארבעים שנה, כמרז"ל⁶¹ "בן ארבעים לבינה": עצם כח הבינה בא מיד כשנולד, אבל שכלול הכח הוא רק כשנעשה בן ארבעים, שלכן¹¹⁶ "לא קאי איניש אדעת' דרבי' עד ארבעין שנין"⁵¹.

טז. ע"פ הנ"ל נמצא ש"מ' צומות" הם הכלל של כל מספרי הצומות של כל העבירות, כיון שעל ידם נעשה כללות ענין השינוי אצל האדם המתענה, והצומות שהם יותר מארבעים ענינם להביא את השינוי בפרטיות ובפרטי האדם (ובדוגמת העובר, שכללות הציור שלו נעשה במשך ארבעים יום, ואעפ"כ יש צורך בט' חדשים בשביל הציור הפרטי).

ועפ"ז יש לומר הטעם שמ' צומות נקראים "תעניות הרבה מאד" — דכיון שהם משנים (בכללות) את כל האדם מן הקצה אל הקצה, הרי זה נחשב בנוגע לאדם "הרבה מאד", כיון שהם כוללים את כל מהותו.

*

יז. ויש לבאר מ"ש רבינו הזקן "ועל יסוד זה לימד האריז"ל לתלמידיו עפ"י חכמת האמת מספר הצומות כו" — דלכאורה אינו מובן:

(א) מה נוגע להבנת ענינו ש"לימד .. לתלמידיו עפ"י חכמת האמת"?

(ב) רגיל בתניא בכיו"ב — כשמוסיף פרט על "האריז"ל" — לציין הספר¹¹⁷. וכן בנוגע להרח"ו¹¹⁸ ועוד.

(ג) אדרבה, זהו סותר, לכאורה, לנדוד — שהרי אגה"ת נכתבה לכל בניי, גם עבור אלו שמצד מדריגתם אינם מתנהגים עפ"י קבלה, וכפי שכבר דובר¹¹⁹ ש"מ"ש ב"דף-השער" של התניא "מיוסד על פסוק¹²⁰ כי

שהוא בהעלם בדברים קצרים ובדקדוקי התיבות (ראה בארוכה ד"ה וידעת תרנ"ז (סה"מ תרנ"ז ע' נ ואילך)), ושכלול הנקודה שקיבל מרבו הוא במשך ארבעים שנה (וראה גם לקו"ש חל"ד ע' 160 ואילך (גם מהתוועדות זו)).

(117) תניא ספ"ב.

(118) שם פ"א.

(119) שיחת ש"פ האזינו סל"ז (לעיל ע' 90).

(90). וראה גם לעיל ע' 281. וש"נ.

(120) נצבים ל, יד.

בידו" (חיי שרה כד, יו"ד. וראה ב"ר פנ"ט, יא. פירש"י עה"פ) לנשואי יצחק — כי ענין "וכל טוב אדוניו בידו", הוא מה שקאי אדעת' דרבי' — אברהם (ראה בכ"ז לקו"ש ח"א ע' 55. תו"מ ח"ז ע' 187).

(116) פירש"י לאבות שם. שלכן מפרש

(ע"ז יט, ב. וכ"ה דעת הר"ן — הובאו בש"ך

יו"ד סרמ"ב — ותוספות שאנן סוטה כב, ב)

שהשיעור דהוראה הוא מ' שנה משנולד.

וגם לדעת התוספות (סוטה שם — הובא

בש"ך שם), שהוא ארבעים משמע מרבו, הוא לפי שבדברי הרב ישנו כל הענין, אלא

קרוב אליך הדבר מאד" קאי גם על שעהיוה"א ואגה"ת. וא"כ, מדוע נכללו באגה"ת הוראות שלימד האריז"ל לתלמידיו עפ"י חכמת האמת? אפילו אם רבינו הזקן לא הי' מוסיף את התיבות "עפ"י חכמת האמת", היתה קושיא למה נאמרו באגה"ת — שמויעדת לכל בני" — הוראות ששייכים לתלמידי האריז"ל. ובפרט כשמוסיף שהנהגה זו שלימד האריז"ל לתלמידיו היא [לא עפ"י נגלה (וכידוע שהאריז"ל למד עם תלמידיו גם נגלה¹²¹)], אלא "עפ"י חכמת האמת", אזי מתחזקת יותר הקושיא: וכי הוראות למקובלים הם הוראות לכל בני"?

יח. והביאור בזה:

נתבאר לעיל בפרק זה שבכדי "שיהי' לרצון לפני ה' כו' הי' צריך להביא קרבן עולה", "ועכשיו שאין לנו קרבן להפיק רצון מה', התענית הוא במקום קרבן".

ועל זה מתעוררת מיד קושיא: כיון שבכדי "שיהי' לרצון לפני ה'" זקוקים עתה (בזמן הגלות) לתעניות, ע"ד קרבן עולה בזמן הבית — הי' צריך להיות כתוב בגמרא, ברמב"ם וש"ע וכו' (שנכתבו לאחרי החורבן), ובדרך פס"ד — בדוגמת קרבנות הנ"ל, שצריך להתענות על כל העונות והחטאים¹²², ומספר הצומות על כל חטא (כשם שישנו הדין (בתושב"כ ובגמרא) שבזמן הבית היו צריכים להקריב קרבן עולה)?

ולכן כותב רבינו הזקן "ועל יסוד זה לימד האריז"ל לתלמידיו עפ"י חכמת האמת מספר הצומות כו'" — שענינים אלו הם עפ"י חכמת האמת, ולכן לא נאמרו בגמרא וכו', כיון שקודם זמנו של האריז"ל הי' אסור לגלות חכמה זו, שהיתה "נסתרה בימיהם כו' כ"א ליחידי סגולה ואף גם זאת בהצנע לכת כו'"¹²³.

יסוד הענין נאמר אמנם בגמרא — כפי שמביא לפנ"ז: "כמ"ש בגמרא¹²⁴ שיהא מיעוט חלבי ודמי שנתמעט כאילו הקרבתי לפניך"; אבל שם נאמר רק יסוד הענין, ו"על יסוד זה לימד האריז"ל לתלמידיו .. מספר הצומות", כיון שבזמנו, "בדורות אלו", הגיע הזמן ש"מותר ומצוה לגלות זאת החכמה"¹²³.

נאמר ענין התעניות, אבל רק באיסור שבת ונדה וג"ז — בהגהת הרמ"א ולא בסגנון פס"ד גמור וכו'. וראה אחרונים לשו"ע או"ח סו"ס תר"ג.

(123) תניא אגה"ק סכ"ו (קמב, ב).

(124) ברכות יז, א.

(121) ראה שער המצות פ' ואתחנן (ד"ה גם בענין עסק ההלכה), ל"ת להאריז"ל (טהמ"צ פ' ואתחנן). פע"ח שער הנהגת הלימוד ועוד. — וראה גם תו"מ חל"ז ע' 137. וש"נ.

(122) בשו"ע (או"ח סשל"ד, יו"ד סקפ"ה)

אמנם, גם בזמנו של האריז"ל הי' זה לימוד (והוראות) שלימד רק "לתלמידיו"; אבל לאח"ז, בזמנו של הבעש"ט ואדמו"ר הזקן, כשהגיע הזמן ונתגלה ונתפרסם מענה מלכא משיחא "יפוצו מעינותיך חוצה"¹²⁵, והתחילו לגלות "זאת החכמה" בפירסום, ולהמשיכה בחכמה בינה ודעת של כל אחד מישראל — קבע רבינו הזקן באגה"ת מה ש"לימד האריז"ל לתלמידיו", והמשיך זאת לכולם, כיון שעכשיו הרי זה שייך לכל אחד מישראל, ובאופן ש"קרוב אליך הדבר מאד בפיך ובלבבך לעשותו".

[טרם צאתו התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן "ואני אבטח בך".]

